

برنامه هسته‌ای ایران شود تا به این ترتیب، هم بی‌خبری طرف‌های دیگر، لااقل از مجاری رسمی، متوقف شود و هم ایران باناطری طرف باشد که برایش مقبول تر است. چنین اقدامی به پکن هم فرصتی برای نقش آفرینی تأثیرگذار در روندوقایع می‌دهد. ضمناً چین به این ترتیب می‌تواند از منافع خود در ایران و خاورمیانه هم محافظت کند. ضمن اینکه تعامل مثبتی با اروپا هم با این روش شکل خواهد گرفت که خوشایند پکن است.

➤ سهم آمریکا و روسیه

ماجرای تمدید البته در این مقطع نیاز به تصویب قطعنامه در شورای امنیت دارد. امید پیشنه‌دادهندگان این است که اعضای شورا، خود نیز اقدام درباره چنین تمدیدی را از نیاز به کلنجار رفتن بر سر رسیدگی به عواقب گزینه‌های دیگر، مطلوب‌تر بدانند. از پنج عضو صاحب حق وتو، دو عضو اروپایی که خودپیشنهادهنده ماجرا هستند، چین بعید است مخالفتی داشته باشد، به‌خصوص اگر سهم خود را به عنوان بازرس در این فرایند پذیرفته باشد. دو کشور دیگر، آمریکا وروسیه خواهندبود که نظرشان باید جلب شود. جلب‌رضایت دولت ترامپ به عهده اروپایی‌ها خواهد بود. ترامپ از طرفی مایل است بتواند امتیاز کسب توافق با ایران را به کارنامه خود بیفزاید و از طرف دیگر، جایگزین این پیشنه‌اد ممکن است درگیری‌های نظامی هرازگاهی یا حتی جنگ تمام‌عیاری باشد با پایان نامشخص؛ که به نقطه‌بر چسسته‌ای در کارنامه دولت‌ترامپ تبدیل شود. مقامات اروپایی بارها گفته‌اند که در این باره با آمریکایی‌ها در تماس و هماهنگی هستند. یکی از مقامات دولت‌ترامپ هم درباره این ایده به‌رویتر گفته است که در این باره با ترویکا هماهنگ است، اما توضیح بیشتری نداده است. اقعان طرف روسی هم با ایران و احتمالاً با چین خواهد بود. روسیه البته انگیزه‌هایی دارد که چوب لای چرخ پروژه‌های اروپا و آمریکا بگذارد و بدقتلی کند اما در صورتی که مسکو به‌تنهایی و در شرایط موافقت دیگری مانع از این موضوع شود، روابطش با تهران ضربه خواهد خورد و بلکه پکن هم ناراضی خواهد بود. هر دوی این‌ها هم البته در خلأ و بدون در نظر گرفتن باقی تصویر، برای اروپا و حتی آمریکا، خبرهای خوبی خواهندشد و شاید همین هم انگیزه‌ای شود که روسیه، تصمیم به ممانعت نگیرد.

در مجموع، این گزینه‌فعال‌آیده‌ای است که می‌تواند مطلوب همه باشد و مهم‌تر از آن، گزینه‌های بسیار نامطلوب و خطرناک را لااقل به تعویق بیندازد. باید دید آیا عزم اروپا، همراهی آمریکا، همکاری چین، موافقت روسیه و شاید از همه مهم‌تر انعطاف‌پذیری ایران برای عملی‌شدن این پیشنهاد فراهم می‌شوند یا به‌از مسیر سخت به گزینه آسان تر جیح داده می‌شود.

فرانسه، بریتانیا، آلمان و نماینده اتحادیه اروپا، فرانسه و بریتانیا در شورای امنیت عضو دائم هستند. این دومی توانند قطعنامه‌ای در شورای امنیت پیشنهاد دهند و بازه زمانی قابلیت اجرای بند مربوط به ماشه در قطعنامه ۲۲۳۱ را تمدید کنند. امتیازی که از ایران درخواست می‌شود، ازسرگیری مذاکرات با آمریکا، ادامه نظارت اژانس و تعیین تکلیف ذخیره اورانیوم غنی‌شده‌ای است که پس از حمله معلوم نیست کجاست. پس از حملات اخیر، ایران همکاری با اژانس را متوقف کرده و تصمیم برای بازگشت آن را به عهده شورای عالی امنیت ملی ایران قرار داده. بعید است ایران به صرف تمدید ماشه به این سرعت از تصمیم خود برگردد؛ در نتیجه شاید در توافقی که بر سر این پیشنهادشکل می‌گیرد، بازگشت اژانس پس از اقداماتی دیگر پیش‌بینی شود؛ البته لازم به ذکر است که اخیراً گفت‌وگو‌هایی بین ایران و اژانس انجام شده اما به نظر هنوز راه زیادی تا بازگشت به وضعیت پیشین مانده است. اژانس و مشخصاً رافائل گروسی، دبیر کلش، از سوی ایران متهم‌اند که در عملکرد خود سیاسی کاری کرده و راه را برای اقدامات آمریکا و اسرائیل باز کرده‌اند. حتی برخی در تهران معتقدند، اطلاعاتی که اژانس از ایران گرفت، در حملات علیه‌اش به کار رفته‌اند یا با همکاری مستقیم اژانس با متجاوزان یا با درهای اطلاعاتی و نفوذ در اژانس. این چیزی نیست که به‌سادگی و سرعت بین ایران و اژانس حل شود و شدت موضع ایران در این موضع تا حدی بوده که مقامات و چهره‌های بانفوذ ایران، خواستار برکناری رافائل گروسی، دبیرکل اژانس شوند.

➤ محدودیت زمانی اضافه با حضور روسیه

مسئله دیگری که در محاسبه طرف‌های اروپایی است، این است که در ماه اکتبر، روسیه ریاست دوره‌ای شورای امنیت را به عهده می‌گیرد و خواهد توانست این فرایند را به تعویق بیندازد و در روند آن به شکلی که اروپایی‌ها می‌خواهند، اختلال ایجاد کند، یعنی اروپایی‌ها تر جیح می‌دهند به جای اکتبر، موضوع تا پایان دسامبر به نتیجه برسد؛ پس ماه اوت، یعنی ماهی که در ابتدای آن هستیم، آخرین فرصت برای کلیدزدن این فرایند به نحوی است که خیال اروپا راحت باشد، پیش از تغییر رئیس، کار به پایان خواهد رسید. در ماه سپتامبر ریاست دوره‌ای با کره جنوبی خواهد بود.

➤ پیش‌بینی نقش برای چین

یک گزینه تمهیدی برای نظارت از سبوی طرفی ثالث است و احتمالاًدست‌ترین گزینه برای این نقش آفرینی، چین باشد؛ یعنی چین به عنوان کشور ثالثی که هم خود امضاکننده برجام است، هم عضو شورای امنیت است و هم روابط حسنه‌ای با تهران دارد، ناظر بر

➤ چرا اروپا به تمدید فکر می‌کند

راه‌حل‌های حل اختلاف در برجام با این پیش‌بینی تنظیم شدند که اگر یک طرف امتیازات را گرفت و سپس بازی را به هم زد، برای جبران ماجرا راه طولانی پیش رو نداشت. در بحث ماشه، هدف این بود که اگر ایران رفع تحریم‌ها را حاصل کرد اما زیر توافق زد، وضعیت چنین نشود که لازم باشد دوباره همه راه‌ها طی شود و صرف یک تصمیم سیاسی، خودبه‌خود اوضاع را به حالت پیشین برگرداند. وضعیت کنونی اما چنین نیست. اولاً ایران در حال حاضر در شرایط رفع تحریم نیست، در نتیجه تهدید تحریم به‌خودی خود موضوعیت مستقیم ندارد. تحریم‌های یک‌جانبه ایالات متحده که پس از خروج از توافق اعمال شدند، عملاً به همان اندازه ایران را در مضیقه گذاشته‌اند. ثانیاً این ایران نبوده که ابتدایه‌ساکن زیر توافق رده باشد، بلکه بازیگر اصلی طرف غرب، یعنی ایالات متحده با خروج از توافق بدون دلیل مربوط، وضعیت را تغییر داده و همین مسئله تحریم هم در نتیجه تصمیم آمریکاست. از طرف دیگر، حمله اخیر ایالات متحده به تأسیسات هسته‌ای ایران و واکنش‌ها به آن هم شرایط را تغییر داده. یکی از امضاکنندگان معاهده منع گسترش به‌تأسیسات عضو دیگر، تأسیساتی که تحت بازرسی اژانس حساب می‌شدند، حمله کرده است. ترویکا و بلکه کل اتحادیه اروپا، زمانی که روسیه نیروگاه زاپوریژای اوکراین را تصرف کرد، واکنشی تند نشان دادند؛ اما در واکنش به حمله آمریکا بر خلاف این معاهدات، نه‌تنها محکومیتی متوجه واشنگتن نکردند بلکه حمایتی ضمنی هم از آن داشتند. این باعث شده این ادعا مطرح شود که مخالفتی قانونی با ماشه وجود دارد و ایران روی این موضوع در صحنه جهانی تأکید خواهد کرد. در ماه‌ها و سال‌های اخیر، بدبینی نسبت به قدرت‌های غربی در میان کشورهایی که بر چسب «جنوب جهانی» بر آن‌ها خورده، مکرر بوده است. بسیاری از آن‌ها این قدرت‌ها و سازمان‌های جهانی را متهم می‌کرده‌اند که معیارهای دوگانه دارند و قوانین بین‌المللی را فقط برای دیگران می‌خواهند. این کشورها احتمالاًفعال کردن ماشه در این شرایط را نمود دیگری از این معیارهای دوگانه خواهند دید. پکن واحدی مسکو، در این بحث موضع این کشورها را تأیید کرده‌اند، با تأکید بر آن از رقبای غربی انتقاد کرده‌اند و حتی در شبه‌اتحادیهایی که در عرصه‌های مختلف با آن‌ها شکل داده‌اند، این مسئله را درگیر کرده‌اند. این فرصت دیگری برای موضع‌گیری علیه غرب و جلب نظر سایرین از سوی دو پایتخت شرقی خواهد بود. تا همین جای کار روسیه مخالفت خود را با ماشه در این مقطع صراحتاً مطرح کرده و چین نیز احتمالاً موضع مشابه روسیه داشته باشد در نتیجه این موضوع چالش دیگری در شورای امنیت هم ایجاد خواهد کرد.

مسئله دیگر نکته‌ای است که باز در نتیجه حمله آمریکا ایجاد شده و شورای اروپایی روابط خارجی آن را چنین تبیین می‌کند: «قابل‌تصور نیست که بعد از تجربه درد حمله نظامی، ماشه بتواند

ایران را مجبور کند خواسته ایالات متحده مبنی بر غنی‌سازی صفر اورانیوم را بپذیرد. بیست سال دیپلماسی ایالات متحده و ایران سه روند کلیدی را روشن کرده است: ایران به فشار با تشدید متقابل تنش واکنش نشان می‌دهد، حشق برای غنی‌سازی را تسلیم نمی‌کند و در نهایت ایران تنها از طریق دیپلماسی آبرومندانه است که امتیازات قابل توجهی می‌دهد.» به عبارت دیگر، اینکه ایران با اقدام مجازاتی بیشتر از سوی اروپا هم مواجه شود، بیشتر به کار تشدید بحران خواهد آمد. اصلاً بعید نیست که تهدید ایران عملی شود و در صورت فعال شدن ماشه، ایران خروج از ان‌پی‌تی را کلید بزند. پس از این خروج، نظارت از سوی اژانس حذف خواهد شد. آن زمان برای خیرداشتن از وضعیت برنامه هسته‌ای ایران، اروپا ناچار خواهد بود به اسرائیل و آمریکا متکی باشد و احتمالاً ابزارهای اثرگذاری بر این روند‌ها هم همان ابزارهای این دو دولت خواهد بود که نشان داده‌اند، از گزینه نظامی ابایی ندارند. درگیری ممکن است بالا بگیرد، جبهه‌گیری‌ها رخ خواهد داد، بازار انرژی در معرض رکود قرار خواهد گرفت، موضوع ایران به برگه دیگری در داستان پکن و مسکو تبدیل خواهد شد و احتمالاً ادامه و تشدید موج مهاجرت از منطقه به اروپا هم واقع خواهد شد. حتی اگر بدترین اتفاق‌ها هم نیفتد، احتمالات تقریباً برای همه طرف‌ها نامطلوب هستند و اگر راهی برای بازگشت از این مسیر‌ها هم باشد، از طریق گفت‌وگو‌ها و تعاملاتی است که الان خیلی ممکن‌تر و آسان‌تر هستند، تا زمانی که بحران چندین برابر شده باشد.

خروج ایران از ان‌پی‌تی در نتیجه اعمال ماشه، وضعیت گفت‌وگوهای ایران و ایالات متحده را هم خراب‌تر می‌کند و این احتمالاً فرصت دیگری به اسرائیل خواهد داد که دولت دونالد ترامپ را برای دور دیگری از حملات قانع کند، در حالی که به نظر می‌رسد اسرائیل در زمینه اقعان آمریکانیاز به کمک و بهانه اضافی هم نخواهد داشت. همه این‌ها هم احتمالاً ایران را بیشتر و بیشتر به این سمت می‌برد که تأسیسات هسته‌ای جدیدی را مخفیانه بنا کند و حتی غیرممکن نیست که حاکمیت ایران سرانجام به نداهایی که از سوی برخی برای تسلیحاتی کردن برنامه بلندمدت بوده است، توجه کند. در نهایت، این امکان هم وجود دارد که ایران اقدامات مستقیمی نسبت به اروپا هم در نظر بگیرد که هر چند متعدد و گسترده نیستند، اما بی اهمیت هم نیستند. مثلاً تشدید همیاری با روسیه در جنگش با اوکراین. به این ترتیب مشخص می‌شود تصمیم اروپایی‌ها برای تمدید وضعیت در جهت منافع‌شان قدم مناسبی است و با این اقدام آن‌ها بر دواگانه نامطلوب پیش رو غلبه خواهند کرد؛ اما چند تصمیم همچنان باید اتخاذ شوند.

➤ فرایند عملی تمدید

ایده فعلاً در مرحله پیشنهاد است و تمام جزئیات آن طبعاً نهایی نشده. مسئله اول بازه زمانی این تمدید است. در رسانه‌های ایران، آمریکا و اروپا این بازه زمانی از ۶ ماه تا یک سال ذکر شده است و به نظر می‌رسد گزینه طولانی‌تر، محتمل‌تر باشد. فرایند اعادةتأ به این صورت طی خواهد شد: از چهار امضاکننده اروپایی برجام، یعنی

دیپلمات‌ها

ماشه به تصمیم تهران بستگی دارد

وزیر خارجه آلمان با تکرار مواضع در زمینه فعالسازی «سازوکار ماشه» گفت که کشورش تلاش می‌کند به همراه شرکای خود مسئله هسته‌ای ایران را از طریق دیپلماتیک حل‌وفصل و از گسترش تنش‌های نظامی میان ایران، آمریکا و اسرائیل جلوگیری کند. یوهان واده‌فول، در پاسخ به این سوال که هدف آلمان در تعامل با ایران پس از حملات آمریکا به تأسیسات اتمی آن چیست و آیا از نظر او «مذاکره در کوتاه‌مدت یا میان‌مدت برای دستیابی به توافقی در زمینه برنامه هسته‌ای ایران امکان‌پذیر خواهد بود؟»، بیان کرد: «بله»، ما اکنون نیز در حال گفت‌وگو در این باره هستیم. صادقانه بگویم که ما گفت‌وگو می‌کنیم تا ببینیم که آیا می‌توانیم در این باره مذاکره کنیم یا نه.» واده‌فول در پاسخ به این سوال که این در واقع «مذاکره برای مذاکره» است، بیان کرد: «بله درست است و البته این باید هدف من باشد که این مسئله از طریق روش‌های دیپلماتیک حل شود و تنش‌های نظامی دوباره گسترش پیداکنند که پیشتر از جانب اسرائیل و آمریکا شاهد بوده‌ایم.» واده‌فول درباره «سازوکار ماشه» بیان کرد: «اگر تهران آماده [پذیرش خواسته‌ها] نباشد، وضعیت مشخص است. ما اروپایی‌ها مجبور به بازگردانی تحریم‌ها علیه ایران خواهیم شد. به تصمیم تهران بستگی دارد و راهکار خوبی برای مردم ایران وجود خواهد داشت.» وزیر امور خارجه آلمان درباره موضوع اروپا و آمریکا در زمینه مسائل ایران گفت: «مادر این زمینه هم همکاری بسیار نزدیکی داریم که اکنون شامل همین گفت‌وگوها با ایران است که پیشتر درباره آن صحبت کردیم.»

تلاش برای توافق فعلاً وجود ندارد

سخنگوی دولت گفت: «آنچه در حال حاضر بین ایران و سه کشور اروپایی در جریان است، گفت‌وگو و تبادل نظر در خصوص موضوع هسته‌ای است که با شرایط پیچیده‌ای مواجه شده است.» فاطمه مهاجرانی، سخنگوی دولت در گفت‌وگو با اسپوتنیک درباره پنج دور مذاکرات غیرمستقیم میان نمایندگان جمهوری اسلامی ایران و ایالات متحده آمریکا، گفت: «باید عرض کنم که جمهوری اسلامی ایران هیچ‌گاه مانعی برای گفت‌وگو با کشورهای اروپایی در موضوعات مختلف نداشته است.» وی ادامه داد: «آنچه در حال حاضر بین ایران و سه کشور اروپایی در جریان است، گفت‌وگو و تبادل نظر در خصوص موضوع هسته‌ای است که با شرایط پیچیده‌ای مواجه شده است. مذاکره به معنای تلاش برای رسیدن به یک توافق با اروپا، با این تعریف، فعلاً وجود ندارد و در بیشتر گفت‌وگوها تأکیدشان بر تبادل نظر است.»

سفر معاون عراقچی به قطر

سعید خطیب‌زاده، معاون وزیر خارجه ایران به قطر سفر کرده است. رئیس مرکز مطالعات سیاسی و بین‌الملل وزارت امور خارجه ایران در جریان این سفر با خانم «مریم بنت علی بن ناصر المسمند»، وزیر مشاور در امور همکاری‌های بین‌المللی وزارت خارجه قطر دیدار و رایزنی کرد. در این دیدار مسائل مربوط به روابط دو جانبه و آخرین تحولات منطقه مورد بحث و بررسی قرار گرفت.